

PROJE RAPORU

PROJENİN ADI: KOMPLO TEORİLERİNİN YÜKSELİŞİ VE NEDENLERİ

PROJENİN AMACI: Bu çalışmada herkesçe bilenen kimine göre kabul görülüp kimine göre kabul görülmeyen komplo teorilerine ulaşabildiğimiz her kesimden insanların yaklaşımları, inanıp inanmamaları, neye göre inandıkları neye göre inanmadıkları incelenmek ve komplo teorilerinin kaynağını öğrenmek.

İnsan bilinmeyen veya izahı güç olaylar, felaketler, kazalar karşısında genellikle duraklar, resmî mercilerin yaptığı açıklamaları kimi zaman hiçbir şüpheye kapılmadan, kimi zaman ise oldukça şüpheli bir şekilde kabul eder. Resmî izahatlara şüphe ile yaklaşan kesim çoğu zaman siyasi, ideolojik veya stratejik nedenlerle hareket eden bazı gizli veya yarı gizli güç odakları, istihbarat servisleri veya süper güçlerin bu felâket veya kazalara sebep olduklarını izah eder.

Komplo teorileri bize gizli saklı bir ‘hakikati’ alternatif olarak sunarlar. Bu sunumu yaparken gizem unsurunu canlı tutarlar ve belli bir ‘tarza’ bağlı kalmaya çalışırlar. Komplo teorileri hem ‘teori’ olma anlamında metodolojiye ilişkin belirgin bir ‘form’ arzederler, hem de tarih içinde devamlılık gösteren ortak bir kurguya dayanırlar. Kurgu hem tematik hem de analitik olarak belirli özellikler gösterir. Dolayısıyla hem ‘form’ açısından, hem de barındırdıkları metinsel muhteviyat açısından benzerlikler taşıdıklarından, komplo teorileri aynı söylemin içinden çıkmış gibi dururlar.

Yaptığımız 26 soruluk ankete göre;

- İnsan sosyal bir canlı olduğu için çevresindekilerin söyledikleri dikkate alıyor. Kendisine benzeyen insanlara güvenip onlardan duyduğu şeylere de kolaylıkla inanır.
- İnsanların 1/3 ü gerçeğin yansıtılmadığını düşünüyor.
- Komplo teorilerine inananların öne sürdüğü açıklamalar pek çok kişiye cazip gelmektedir çünkü büyük olayların rastgele veya kazayla olduğuna inanmak insanları huzursuz ediyor.
- Gerçek ne kadar korkunç olursa olsun bir şeyden emin olmak şüpheyle yaşamaktan daha çok tercih ediliyor.
- Komplo teorilerine karşı birbirinden farklı düşünen insanların sürekli bir savaş halinde olup, kendi gerçeklerini kanıtlama peşindedir.

Sonuç olarak insanları sarsan ve şaşırtan olaylarda gerçeğin iki yüzü vardır. Birincisi açıklamaların yansıttığı gerçek ikincisi perde arkasında yeni bir dünya düzeninin meçhul güçlerin bulunabileceğini düşündüren komplo teorilerinin ortaya koyduğu gerçek. Verilerimize göre komplo teorilerine daha çok;

- ✓ Etnik azınlık
- ✓ Kendilerini yaygın politikanın dışında hissedenlerin
- ✓ Düşük gelirli insanların

daha çok inandığını görebiliyoruz. Komplocuların zihninin çalışma şekli, duruma ilişkin basit net bir açıklamayla onun arkasında her şeyi kontrol eden gizli bir güç olduğudur.

GİRİŞ: Komplo teorisi kavramı oldukça tartışmalıdır. Bunun başlıca sebebi, söz konusu teorileri gündeme getiren olaylar arasında neyin kurgu- neyin gerçek olduğuna dair belirsizliktir. Bu belirsizlik, teknolojinin ve iletişimin oldukça geliştiği çağımıza özgü niteliklerin yanı sıra, komplo teorilerinin tarihsel gerçekliklerle de harmanlanan ve son dönemlerde new age akımından da etkilenerek “gizem” unsurunu da içeriğine katan kendine özgü yapısından kaynaklanmaktadır.

Peki, komplo teorileri neye yarar? Bu kadar “inandırıcı” olmalarının sebepleri nelerdir? Her şeyden önce komplo inancı bazı sosyo-psikolojik ihtiyaçları karşılamaktadır. Komplo teorileri, bir anlamda korkular nedeniyle ihtiyaç haline gelmiştir. Öncelikle belirsizliklerle dolu olan günümüz dünyasında kaderini yönlendirme yetisi yitirmiş, kaybolmuş bireye, “kontrol etme” yetisini geri vermektedir. Bu bakımdan komplo teorileri bir nevi reçetedir, “ yorum şemaları” dır diyebiliriz. Çünkü komplo teorileri insanları tehlikelere karşı “uyarmaktadır”; bu teoriler kaybolan bireylere “doğru yolu gösterme” iddiasındadır. Bu durumda komplo teorileri sorunlar karşısında buldukları rasyonel çözümlerle, günümüzün bireylerine kaybettikleri iradeyi ve gücü geri vermektedirler. Bu açıdan komplo teorilerinin dini bir inanç işlevi gördüğü de ileri sürülmektedir.

YÖNTEM:

Bu çalışmada herkesçe bilenen kimine göre kabul görülüp kimine göre kabul görülmeyen komplo teorilerine ulaşabildiğimiz her kesimden insanların yaklaşımları, inanıp inanmamaları, neye göre inandıkları neye göre inanmadıkları incelenmektedir.

İlk olarak komplo teorisi nedir? sorusundan başlayarak komployla ilgili araştırma yaptık. Ardından bu konuyla ilgili örnek tezleri, makaleleri, görüşleri inceledik. Edindiğimiz bilgilerden 26 soruluk bir anket hazırladık ve bu anketi sadece belli bir kesime değil ulaşabildiğimiz her kesime (profesörler, akademisyenler, gazeteciler, sağlık sektörü, emniyet, öğretmenler, öğrenciler, ev hanımları, emekliler, işçiler, işsizler gibi.) uyguladık. Ardından anket sonuçlarını spss uygulamasına aktararak oradan verilerimizi çıkarttık. Edindiğimiz verilerimizi tek tek inceleyerek projemizin hem teorik hem de uygulama kısmını oluşturduk. En son olarak elde ettiğimiz tüm bilgileri birleştirip harmanlayarak sonuca ulaştık.

Bir Komplo Söyleminden Parçalar

Plan'ı ellerimizle biçimlendiriyorduk; yumuşak kil gibi başparmaklarımıza, kurmaca isteğimize boyun eğiyordu.

...

Plan'ın oluşturulması günlerimizi alıyordu. Bulduğumuz en son bağıntıyı birbirimize iletmek için çalışmalarımıza ara veriyorduk. Elimize ne geçerse okuyorduk: ansiklopediler, gazeteler, resimli romanlar, yayınevi katalogları. Olası kestirme yolları bulabilmek için atlaya atlaya okuyorduk. Her kitap sergisinin önünde durup kitapları karıştırıyor, gazete kulübelerinde koku almaya çalışıyor, yeni kazanmışçasına büroya koşup en son buluşumuzu masanın üstüne fırlatıyorduk... Ama ritim ne olursa olsun, şans ödüllendiriyordu bizi; çünkü insan isterse, her zaman, her yerde, her şeyle her şey arasında bağıntılar bulur; dünya ansızın her şeyin her şeye yollama yaptığı, her şeyin her şeyi açıkladığı bir akrabalıklar ağına dönüşür.

...

“[Son Tapınakçılar] hala oradalar”, dedi Salon. “Agarttha’da değil, başka geçitlerde. Belki de, tam burada, bizim altımızda. Milano’da da metro var. Kim karar verdi buna?

Kazıları kim yönetti?”

“Bana kalırsa, uzman mühendisler.”

“Görüyor musunuz, siz yumun bakalım gözlerinizi. Bir de, yayınevinizde ne idüğü belirsiz kişilerin kitaplarını yayımlıyorsunuz. Yazarlarınız arasında kaç Yahudi var?”

“Yazarlarımıza soyağaçlarını sormuyoruz,” diye yanıtladım kuru bir sesle.

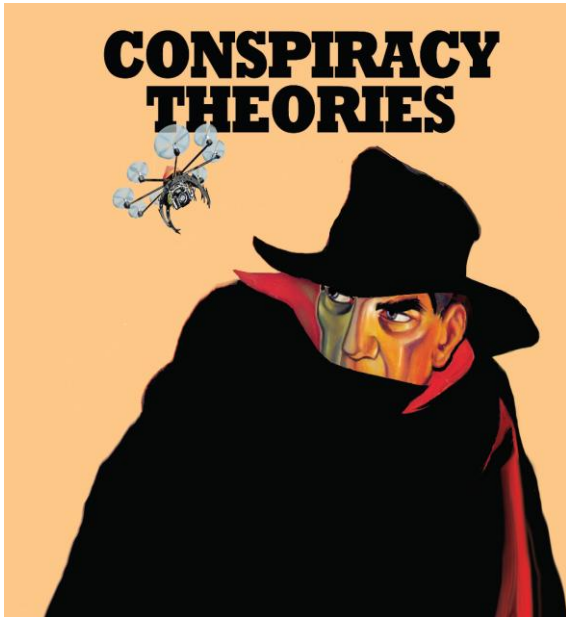
“Yahudilere karşı olduğumu sanmayın. En iyi dostlarım arasında Yahudiler de var. Belli bir tür Yahudiyi düşünüyorum ben...”

“Ne tür?”

“Orasını ben bilirim...”

Umberto Eco, *Foucault Sarkacı* (1992: 435, 447, 427-8)

KOMPLO TEORİSİ

Komplo teorisi, kamuoyu tarafından belli bir şekilde algılanmış herhangi bir olay hakkında geliştirilmiş, kamuoyundan saklandığı iddia edilen bilgilerle, gizli bilgilere veya olayın arkasındaki görünmeyen güçlerle ilişkilendirilen alternatif açıklamalara verilen addır. Bazı kişiler komplo teorileri üreten kişileri paranoyak, ilgi çekmeye uğraşan ya da yanlış yönlendirmelerle toplumu yanıltarak bundan politik, ekonomik (ya da medyatik) çıkar sağlamaya çalışan kişiler olarak görür ve iddiaları gülünç ve önemsiz kabul ederler. Öte yandan bu tip iddialar popüler kültür alanında her zaman kendisine yer bulabilmiş, ilgi çekmeyi başarabilmiştir.

Bilim adamlarına göre komplo iddialarına yatkın toplumlar uzun süreli politik, ekonomik veya ahlaki çöküntü yaşayan veya kendilerine karşı önemli bir tehdit yöneldiğini düşünen insanlardır. Öte yandan, İngiliz sosyolog Mark Fenster'a göre belgelendirilebilen pek çok komplo teorisinin fos çıkması, bunların hepten önemsiz olmaları anlamına gelmiyor. Fenster, bu teorilerin ortaya koyduğu gerçeğin, toplumda var olan sisteme karşı genel güvensizlik ve özellikle her şeyin yüzeyde şeffaf ve özgür gözüktüğü demokratik sistemlerde aslında alttan alta süre giden başka mekanizmaların var olduğuna dair inançtır.¹

Komplo teorisi kavramı oldukça tartışmalıdır. Bunun başlıca sebebi, söz konusu teorileri gündeme getiren olaylar arasında neyin kurgu- neyin gerçek olduğuna dair belirsizliktir. Bu belirsizlik, teknolojinin ve iletişimin oldukça geliştiği çağımıza özgü niteliklerin yanı sıra, komplo teorilerinin tarihsel gerçekliklerle de harmanlanan ve son dönemlerde new age akımından da etkilenerek “gizem” unsurunu da içeriğine katan kendine özgü yapısından kaynaklanmaktadır. En genel anlamda komplo, “kamuoyu tarafından belli bir şekilde algılanan herhangi bir olay hakkında geliştirilmiş, kamuoyundan saklandığı iddia edilen bilgilerle, gizli bilgilerle veya olayın arkasındaki görünmeyen güçlerle ilişkilendirilen alternatif açıklamalar”² “tuzak-düzen”, “bir kimseye, bir kuruluşa karşı toplu olarak alınan gizli karar, gizli düzen”³ olarak tanımlanmaktadır.

Komplo teorilerinin Batı'ya özgü bir kavram olarak Fransız Devrimi'yle birlikte ortaya çıktığı ya da tam tersine siyasal entrikaların birinci dereceden etkili olduğu kabul edilen Doğu'ya has bir kavram olduğu yönünde farklı görüşler mevcuttur.⁴

Jameson (1994) komplo teorilerini, teknolojik devrimle birlikte sınırsız bir hale gelen iletişimin, bireyleri paradoksal olarak gerçeklik duygusundan uzaklaştırmasına birlikte kavranamaz hale gelen küreselleşmenin yarattığı bir “anlama çabası” olarak nitelendirmektedir.⁵ Gerçekten de komplo teorilerinin günümüzde sınır tanımaz hale gelen iletişimle birlikte yaygınlaştığı görülmektedir. Sanal ortamda diğer bilgiler gibi komplo teorileri de paylaşılmakta ve üretilmektedir.⁶

Zihnimizde Tahrifat

Komplo teorileri zihnimizde iki tahrifat yapar:

Bir: Kışkırtıcı bir dehşet ve savunma duygusu düşüncemize hükmeder. Kutsal bildiğimiz bir değerimize karşı düşmanlar tuzak kurmuş, savunmaya geçmeliyiz... Su uyur düşman uyumaz.. Dört yanımız çevrili... İç ve dış güçler...

İki: Karmaşık olguları araştırarak anlamaya ve ona göre davranmaya çalışmaktan alıkoyar, düşmana karşı mücadele psikolojisi egemen olur. Siyasete anlayışsızlık ve sertlik hâkim olur. Gerilim ve kutuplaşma büsbütün tırmanır. İtidal, diyalog, ortak akıl kenara itilir.⁷

¹ Bakış Dergisi 5. sayı (Ed. B.d.) (ET: 10.12.2014), <<http://www.akademikbakis.org>>.

² (ET: 10.12.2014) (http://tr.wikipedia.org/wiki/Komplo_teorisi)

³ Türk Dil Kurumu Sözlüğü Ankara 1999 s.189

⁴ Hepkon, H. *Komplo teorileri tarihi*. İstanbul 2007 s.10

⁵ A.g.e s.20

⁶ (ET: 10.12.2014) www.komplo.org, www.komploturk.com

⁷ Bakış Dergisi 5. sayı (Ed. B.d.) (ET: 10.12.2014), <<http://www.akademikbakis.org>>.

Komplo Teorilerinin Yapısal Özellikleri

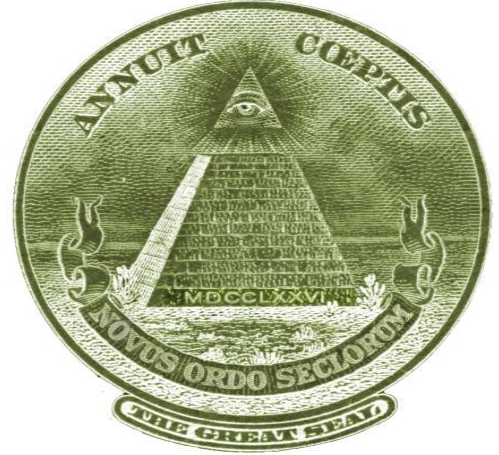
Komplo teorilerini “komploların doğal bir sonucu” olarak nitelendiren Akar’a (2009:132) göre kaçınılmaz bir gerçek olan komplonun bazı kuralları vardır:

- Komplocu ilk akla gelen değildir.
- En iyi komplo kendini belli etmeyendir.
- Komplocu maşa’lar kullanmalıdır.
- Komplo varsa bile bunu hep başkaları yapmıştır.
- Muhtemel senaryolar hazır olmalıdır.
- Komplonun kendisi sadece bir araçtır.
- “Kimin çıkarına” sorusu sorulmalıdır.
- Komplo sürecini ancak karşı komplo engelleyebilir.
- İkinci (bir komplo) gelecektir.
- Komplonun yapılış biçimi onun dilidir.
- Komplo saçma teorilerle açıklanır.
- Komplo yok sayılmaz, yok saymak sizin niyetinizi ve zekanızı ele verir.
- Komplocu gibi düşünmelisiniz.
- Komplo bir zamanlama sorunudur.
- Komplonun hedefi kitleler değil, elitlerdir.
- Komplo çocuk oyuncağı değildir.
- Her devlet potansiyel bir komplocudur.
- Komploya maruz kalan için iş işten geçmiştir.

Komplo inancının mantığını ortaya koyan bu tanımlamalarda görüldüğü gibi, komplo teorileri ortak bir takım nitelikler taşımaktadır. Bu teorilerde belirsizlik ve tehlikelerle dolu bir dünya resmi çizilmektedir. “Korku korkuyu besler ve pusuya yatmış bizi bekleyen tehlikelerle ilgili spekülasyonlar yapmamıza yol açar”. Söz konusu teorilerin çeşitliliği de bundan kaynaklanmaktadır.⁸

⁸ Furedi, F. *Korku kültürü* (çev. B. Yıldırım). Ankara 2001 s.15

ANKETİMİZDE YER ALAN BAZI KOMPLO TEORİLERİ

1. “ABD’nin amacı Ortadoğu projesiyle İslam ülkelerinin doğal zenginliklerine ulaşmaktır.”

Amerika Birleşik Devletleri 43. Başkanı Bush hükümeti tarafından *Büyük Ortadoğu* adıyla duyurulan, en batıda Fas’ın Atlantik kıyılarından, en doğuda Pakistan’ın kuzeyindeki Karakurum yaylalarına, Kuzeyde Türkiye’nin Karadeniz kıyılarından Güneyde Aden ve Yemen’e kadar uzanan bölgede, Müslüman ülkelere demokrasi ihracını ve bu ülkelerin pazarlarının açılmasını amaçladığı iddia eden politik kuramdır.

2. “insan kurban eden gizli dini gruplar mevcuttur.”

Şu sıralar çok rövanşta olan bir konu da dini kullanarak insan kurban etmedir. Bunu halkın nasıl bulduğunu, buna inanıp inanmadığını gözlemlemiştir.

3. “Eşref Bitlis’in ölümü suikasttır.”

Eşref Bitlis, 17 Şubat 1993’te Beechcraft B200 King Air tipi uçağın henüz aydınlanamayan nedenlerle düşmesi sonucu öldü.

4. “İŞİD in arkasında kendini Müslüman olarak gösteren ama aslında Müslüman olmayan gruplar vardır.”

Irak-Şam İslam Devleti (İŞİD), Irak ve Suriye’de faaliyet gösteren silahlı bir örgüt. Selefi ideolojiye sahip İŞİD Irak, Suriye, Filistin ve Ürdün topraklarını içine alan bölgede Şeriat’a dayalı bir devlet kurmak istiyor.

5. “Atatürk masonlar tarafından öldürüldü.”

Mustafa Kemal Atatürk’ün sağlığının bozulmasına ve ölümüne neden olan hastalık konusunda çeşitli iddialar vardır. Bir karaciğer rahatsızlığına dair hemen herkes aynı fikirdedir. Ancak hastalığın adı konusundaki tartışmalar günümüzde bile devam etmektedir.

6. “11 Eylül 2001 de ikiz kulelerin vurulması Amerika tarafından amaçlanmıştır”

11 Eylül saldırıları, El Kaide tarafından 11 Eylül 2001 tarihinde düzenlenen Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan sivil ve askerleri hedef alan bir dizi terör saldırısı.

7. “NASA'nın aslında uzay aracı Apollo'yu Ay'a göndermedi. Tüm görüntüler kurmacadır”

Apollo Projesi, NASA tarafından gerçekleştirilen insanlı Ay yolculuğu projesi. Gemini Projesi'nden sonraki proje olmakla birlikte Uzay Yarışı ve Soğuk Savaş, Apollo Projesi aşamasına gelinmesinde etkili olmuştur. Proje, Apollo uzay araçları ve Saturn V ile 1961 ile 1975 yılları arasında uygulandı. Apollo Projesi, adını Yunan tanrısı Apollon'dan almıştır.

8. “Turgut Özal doğal nedenlerle değil, zehirlenerek öldürüldü.”

Turgut Özal, 17 Nisan 1993'te 5 ülkeyi kapsayan 12 günlük Türkistan gezisinden sonra ölmüştür. Özal'ın cenazesine Türkiye'nin dört bir yanından yüzbinlerce kişi akın etmiş, televizyonlardan canlı yayımlanmış; ülkede bayraklar yarıya indirilmiştir.

9. “Muhsin Yazıcıoğlu'nun helikopterinin düşürülüp sonra arama çalışmaları yeterince yapılmadı.”

Muhsin Yazıcıoğlu, Türk siyasetçi. Eski Ülkü Ocakları Genel Başkanı, 19., 20., ve 23. dönem TBMM Sivas milletvekili ve Büyük Birlik Partisi'nin kurucusudur. Muhsin Yazıcıoğlu, 25 Mart 2009 günü bir helikopter kazasında yaşamını yitirmiştir.

10. “gezi olayları halkın başlattığı bir protesto gibi görünse de arkasında başka ülkeler vardır.”

Taksim'deki Gezi Parkı'nın Asker Ocağı Caddesi'ne bakan duvarın 3 metrelik kısmı Taksim Yayalaştırma Projesi kapsamında yıkıldı. 4-5 ağaç da taşınmak üzere yerinden söküldü. Taksim Dayanışma grubu eyleme başladı, 40-50 kişilik grup çadır kurup parkta sabahladı.

KOMPLO TEORİLERİ NEYE YARAR? BU KADAR İNANDIRICI OLMALARININ SEBEBLERİ NELERDİR?

Her şeyden önce komplo inancı bazı sosyo-psikolojik ihtiyaçları karşılamaktadır. Komplo teorileri, bir anlamda korku'lar nedeniyle ihtiyaç haline gelmiştir. Öncelikle belirsizliklerle dolu olan günümüz dünyasında kaderini yönlendirme yetisi yitirmiş, kaybolmuş bireye, “kontrol etme” yetisini geri vermektedir. Bu bakımdan komplo teorileri bir nevi reçetedir, yorum şemalarıdır diyebiliriz. Çünkü komplo teorileri insanları tehlikelere karşı uyarmaktadır; bu teoriler kaybolan bireylere doğru yolu gösterme iddiasındadır. Bu durumda komplo teorileri sorunlar karşısında buldukları rasyonel çözümlerle, günümüzün bireylerine kaybettikleri iradeyi ve gücü geri vermektedirler. Bu açıdan komplo teorilerinin dini bir inanç işlevi gördüğü de ileri sürülmektedir

Bu teoriler, açıklanması güç olan durumları basit ve indirgemeci bir biçimde anlamlandırmakta, haksızlıklar karşısında makul ve kabul edilebilir açıklamalar sunabilmektedir. Toplumun önemli sorunlarına rasyonel çözümler bulunamadığında, suçlanacak birisinin, bir sorumlunun bulunması son derece önemlidir.

KOMPLOCULARIN ZİHNİNİN ÇALIŞMA ŞEKLİ

Komplocuların zihninin çalışma şekli duruma ilişkin basit net bir açıklamayla onun arkasında her şeyi kontrol eden gizli bir güç aramalarıdır. Gizli bir düşünce kalıbı yakaladığınızda özellikle kimsenin bilmediği şeylere ulaştığınızda inanmak size güç verir. İnsanlar yaşadığı olaylar üzerinde kontrol sahibi olduklarına inanmak isterler ve komplo teorilerini de çekici buluruz.

Komplocular genelde kuşkucu olarak bilinir ama aslında onlar en az kuşkucu insanlardır. Çünkü kendi düşüncelerine yakınsa okudukları her şeye inanırlar. Komplo teorisyenlerin en başarılı olduğu konu delil bulmak yerine delilleri yok saymaktır.

Başkalarına güvenmeyen ve onlar adına aleyhine planlar kuranlar komplo teorilerine daha yakındır. Komplolar beynimize dopamin salgılamasına yol açar ve tamam kalıbı buldum neler olduğunu çözdüm düşüncesini oluşturur. Ama bu kalıpların hangisi gerçek hangisi değil bu ayrımı yapmada pek başarılı değildir.

Büyücü gibi, komplo teorisi de yoktan var eder ve iyi bir sahne icracısıdır. İnanırcılığı, kabile büyücüsünde olduğu gibi, kredisidir, bunu itibar ve saygınlık için harcayabilir. Büyüde olduğu gibi, komplo teorisinin de pratik içerimleri vardır. İnananlarına aydınlık tedarik eder, onları bir grup olarak kenetler, onlara umut bile verebilir.

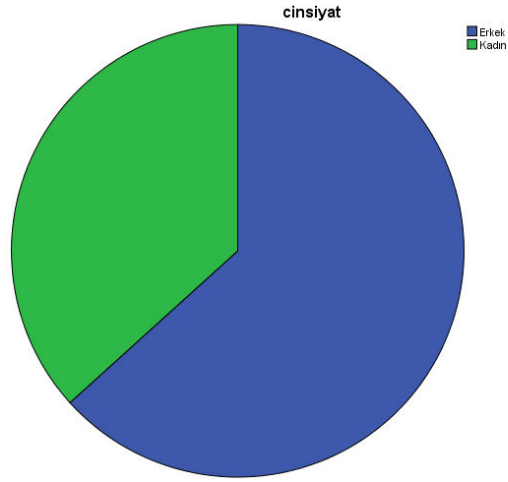
TERÖR VE KOMPLO TEORİLERİ

Günümüzde toplumsal güvensizliği yaratan en önemli unsurlardan biri de şüphesiz ki terörist eylemlerdir. Çok boyutlu komplo teorilerinin miladı olarak kabul edilen 1963 yılındaki Amerikan Başkanı John F. Kennedy suikastı ile üretimi ivmelenen komplo teorileri arasında dünya dışı varlıklar, dini teoriler, devlet sırları ve derin devlet gibi ana başlıkların arasında her zaman terörist eylemler de olagelmıştır ama özellikle 11 Eylül sonrasında terörün küresel bir önem kazanması ve en sonunda, bu tarihe kadar terörün sadece yerel olaylarla sınırlı kalacağını ve kendilerine bulaşmayacağını düşünen güçlü ülkelerin de terörden nasiplenebileceğinin anlaşılmasıyla, terör hakkındaki komplo teorileri Batı dünyasında da yaygınlık kazanmış ve geniş ilgi uyandırmaya başlamıştır.⁹

⁹ Bakış Dergisi 5. sayı (Ed. B.d.) (ET: 10.12.2014), <<http://www.akademikbakis.org>>.

Araştırma Bulgularımız:

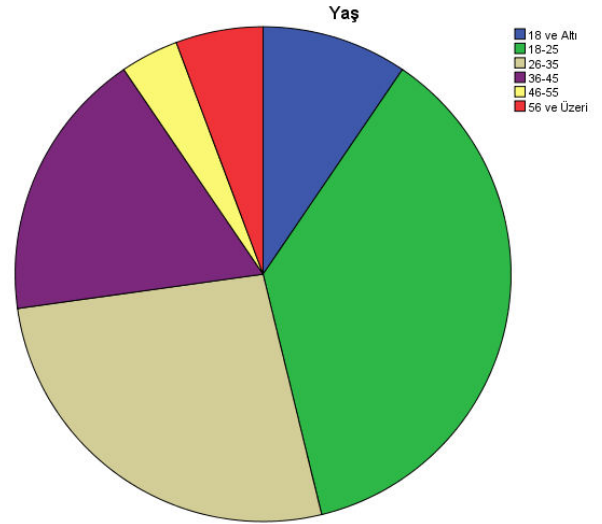
	Kişi	Yüzde
Erkek	100	63,3
Kadın	58	36,7
Total	158	100,0

Anketimize katılan 158 kişiden 100'ü erkek (%63,3), 58'i kadındır (% 36,7).

Yaş

	Kişi	Yüzde
18 ve Altı	15	9,5
18-25	58	36,7
26-35	42	26,6
36-45	28	17,7
46-55	6	3,8
56 ve Üzeri	9	5,7
Total	158	100,0

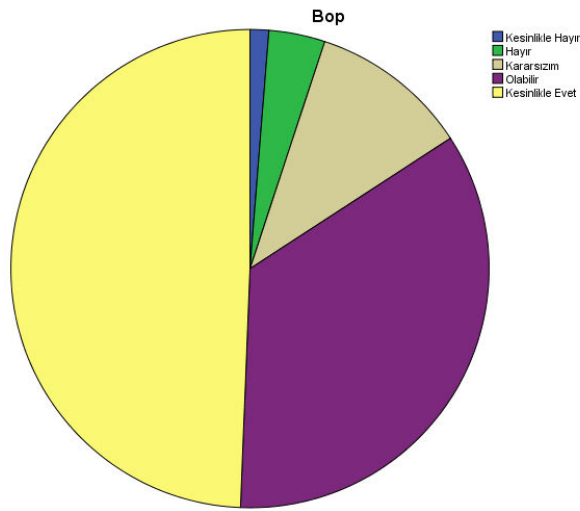
Anketimize katılan 158 kişiden 15'i 18 ve altı, 18-25 arası 58, 26-35 arası 42, 36-45 arası 28, 46-55 arası 6 ve 56 üzeri ise 9 kişidir.

- Anketimize katılanlardan çocukluğunu 25 kişi köyde, 30 kişi kasabada, 75 kişi şehirde, 24 kişi büyük şehirde, 4 kişide yurt dışında geçirmiştir
- Eğitim durumları ise 2 kişi okur-yazar, 4 kişi ilkokul, 5 kişi ortaokul, 40 kişi lise, 107 kişide üniversite mezunudur.
- Meslekleri 6 kişi işsiz, 9 kişi serbest meslek, 3 kişi çiftçi-çoban, 8 kişi esnaf-zanaatkar, 64 kişi memur, 4 kişi işçi, 2 kişi emekli, 57 kişi öğrenci, 5 kişi ev hanımıdır.

- Gelir durumları 39 kişinin 740 ve altı, 8 kişinin 741-1000 arasında, 12 kişinin 1001-1500, 13 kişinin 1501-2500, 19 kişinin 2001-2500, 13 kişinin 2501-3000, 49 kişinin ise 3001 ve üzeridir.
- Kendini tanımlamayı sorduğumuzda 26 kişi Müslüman, 13 kişi Türk, 7 kişi Kürt, 60 kişi Türk-Müslüman, 9 kişi Türk-Alevi, 3 kişi Türk-Hıristiyan, 15 kişi Kürt-Müslüman, 6 kişi Kürt-Alevi, 2 kişi liberal, 3 kişi muhafazakar, 1 kişi cumhuriyetçi, 6 kişi demokrat, 7 kişide diğerini işaretleyerek kendilerini tanımlamışlardır.

BÜYÜK ORTADOĞU PROJESİ

	Kişi	Yüzde
Kesinlikle Hayır	2	1,3
Hayır	6	3,8
Kararsızım	17	10,8
Olabilir	55	34,8
Kesinlikle Evet	78	49,4
Total	158	100,0

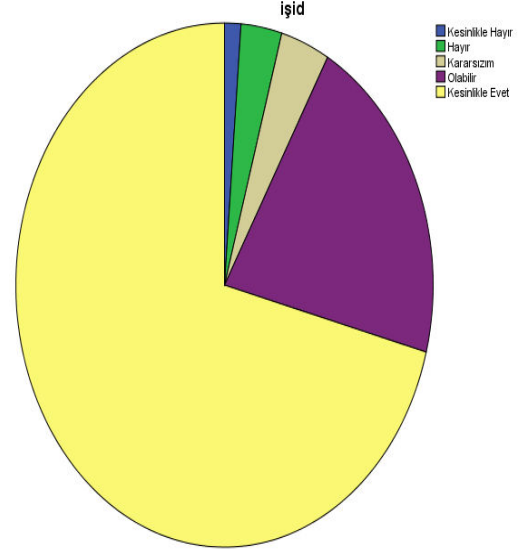

“ABD’nin amacı Büyük Ortadoğu projesiyle İslam ülkelerinin doğal zenginliklerine ulaşmaktır.” sorusuna 2 kişi kesinlikle hayır, 6 kişi hayır, 17 kişi kararsızım, 55 kişi olabilir, 76 kişi kesinlikle evet cevabını vermiştir.

- “insan kurban eden gizli dini gruplar mevcuttur” sorusuna 5 kişi kesinlikle hayır, 15 kişi hayır, 23 kişi kararsızım, 61 kişi olabilir, 54 kişi kesinlikle evet demiştir.
- “Eşref Bitlisin ölümü suikasttır.” Sorusuna ise 3 kişi kesinlikle hayır, 3 kişi hayır, 33 kişi kararsızım, 52 kişi olabilir, 67 kişi ise kesinlikle evet demiştir.
- “e-postalar diğer ülkelerin hükümet ajanları tarafından sıklıkla okunmaktadır” sorusuna 18 kişi hayır, 10 kişi kararsızım, 69 kişi olabilir, 61 kişi kesinlikle evet demiştir.
- “Türkiye’yi yönetenlerin halkla seçilmeyip yurt dışında ki ülkelerin bu iş için eğittiği kişilerden oluşmaktadır” sorusuna 27 kişi kesinlikle hayır, 42 kişi hayır, 18 kişi kararsızım, 40 kişi olabilir, 31 kişi kesinlikle evet demiştir.

IŞİD

	Kişi	Yüzde
Kesinlikle Hayır	2	1,3
Hayır	5	3,2
Kararsızım	6	3,8
Olabilir	33	20,9
Kesinlikle Evet	112	70,9
Total	158	100,0

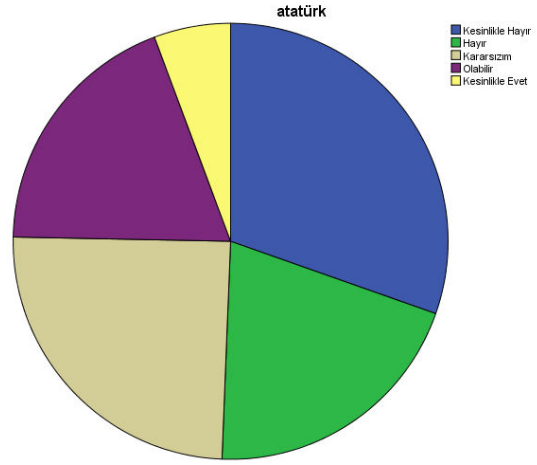

“İŞİD in arkasında kendilerini Müslüman olarak gösteren ama aslında Müslüman olmayan gruplar vardır.” sorusuna 2 kişi kesinlikle hayır, 5 kişi hayır, 6 kişi kararsızım, 33 kişi olabilir, 112 kişi kesinlikle evet demiştir.

- “siyasetçiler, genellikle kararlarının altında yatan gerçek nedenleri bizlere açıklamazlar.” sorusuna 2 kişi kesinlikle hayır, 7 kişi hayır, 8 kişi kararsızım, 39 kişi olabilir, 101 kişi kesinlikle evet demiştir.
- “çevremde yaşayan insanlardan en az birinin terörist gruplarla bağlantıları var.” sorusuna 62 kişi kesinlikle hayır, 29 kişi hayır, 23 kişi kararsızım, 21 kişi olabilir, 23 kişi kesinlikle evet cevabını vermiştir.
- “siyasi kararları büyük ölçüden etkileyen gizli kuruluşlar vardır.” sorusuna 3 kişi kesinlikle hayır, 4 kişi hayır, 11 kişi kararsızım, 72 kişi olabilir, 68 kişi kesinlikle hayır demiştir.

ATATÜRK

	Kişi	Yüzde
Kesinlikle Hayır	48	30,4
Hayır	32	20,3
Kararsızım	39	24,7
Olabilir	30	19,0
Kesinlikle Evet	9	5,7
Total	158	100,0

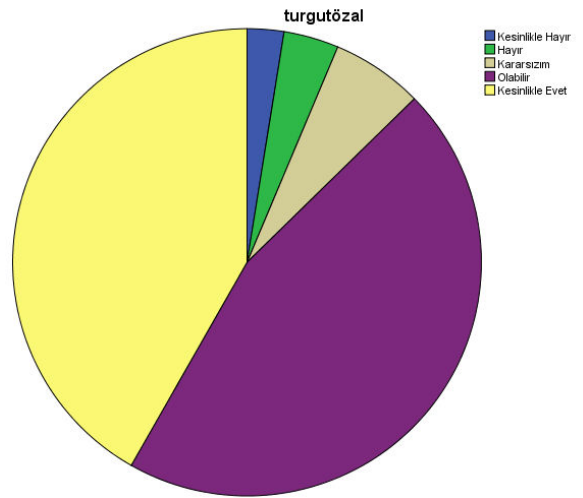
“Atatürk masonlar tarafından öldürüldü” sorusuna da 48 kişi kesinlikle hayır, 32 kişi hayır, 39 kişi kararsızım, 30 kişi olabilir, 9 kişide kesinlikle evet demiştir.

- “11 Eylül 2001 de ikiz kulelerin vurulması Amerika tarafından amaçlanmıştır” sorusuna 4 kişi kesinlikle hayır, 21 kişi hayır, 24 kişi kararsızım, 64 kişi olabilir, 45 kişi kesinlikle evet demiştir.
- “NASA’nın alında uzay aracı Apollo’yu Ay’a göndermedi. Tüm görüntüler kurmacadır” sorusuna 18 kişi kesinlikle hayır, 21 kişi hayır, 38 kişi kararsızım, 60 kişi olabilir, 21 kişi kesinlikle evet demiştir.

•

Turgut Özal

	Kişi	Yüzde
Kesinlikle Hayır	4	2,5
Hayır	6	3,8
Kararsızım	10	6,3
Olabilir	72	45,6
Kesinlikle Evet	66	41,8
Total	158	100,0

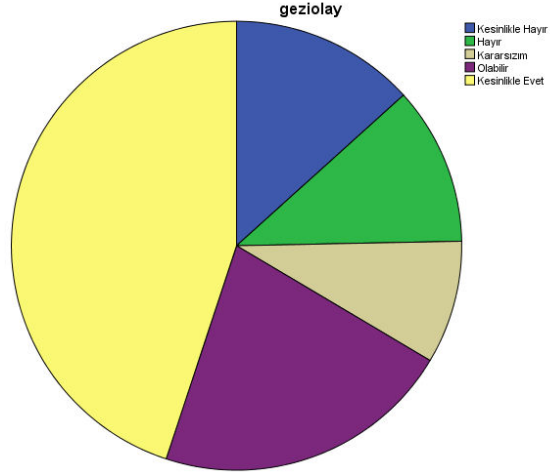

“Turgut Özal doğal nedenlerle değil, zehirlenerek öldürüldü” sorusuna 4 kişi kesinlikle hayır, 6 kişi hayır, 10 kişi kararsızım, 72 kişi olabilir, 66 kişi kesinlikle evet demiştir.,

- “Türkiye’de yaşayan Rumların yavaş yavaş plan yapıp ve zamanı gelince Yunanistan’dan destek kuvvet çağırıp yeniden Bizansı kurma çabaları vardır” sorusuna 20 kişi kesinlikle hayır, 30 kişi hayır, 26 kişi kararsızım, 53 kişi olabilir, 29 kişi kesinlikle evet demiştir.
- “Muhsin Yazıcıoğlu’nun helikopterinin düşürülüp sonra arama çalışmaları yeterince yapılmadı” sorusuna 11 kişi kesinlikle hayır, 9 kişi hayır, 13 kişi kararsızım, 37 kişi olabilir, 88 kişi kesinlikle evet cevabını vermiştir.

Gezi olayları

	Kişi	Yüzde
Kesinlikle Hayır	21	13,3
Hayır	18	11,4
Kararsızım	14	8,9
Olabilir	34	21,5
Kesinlikle Evet	71	44,9
Total	158	100,0

Gezi olaylarının halkın başlattığı bir protesto gibi görünsede arkasında başka ülkelerin olduğu görüşünü anketimize katılanların % 44,9 u kesinlikle Evet derken sadece % 13,3 ü kesinlikle hayır demektedir. Bu da bu olaylara halkın bir komplo olarak baktığının göstergesidir.

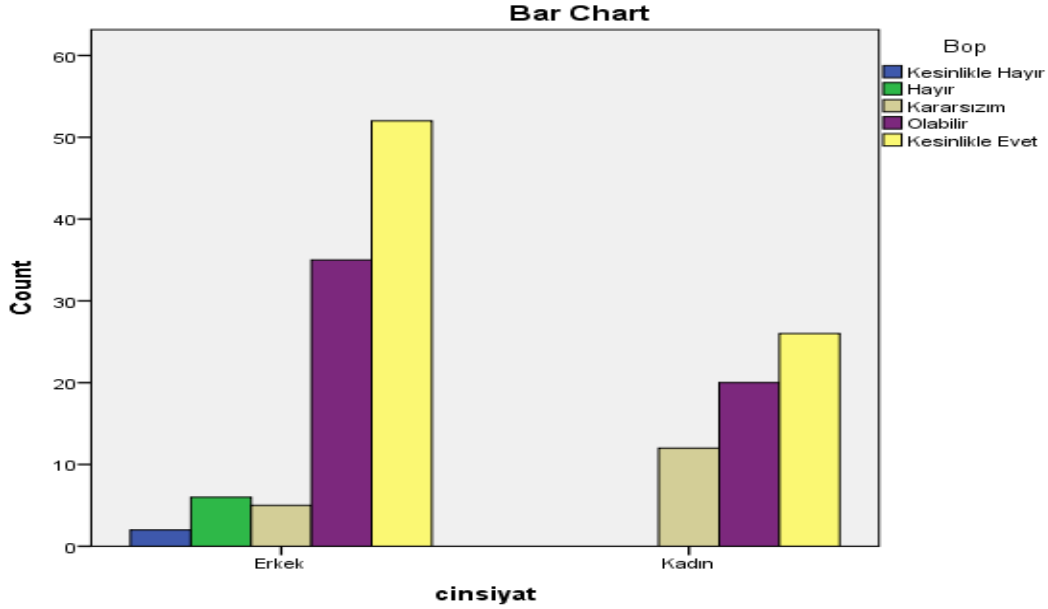
- “Sosyal teorilere inanır mısınız?” sorusuna 7 kişi kesinlikle hayır, 26 kişi hayır, 24 kişi kararsızım, 40 kişi olabilir, 61 kişi kesinlikle evet demiştir.
- “haberler nereden ulaşırsınız” sorusuna 45 kişi internet, 25 kişi gazete-dergi, 41 kişi televizyon, 22 kişi sosyal ağlar, 13 kişi çevrede ki insanlar ve 12 kişide diğerini seçmiştir.
- “duyduğunuz bir haberi doğrulama gereği duyar mısınız?” sorusuna 3 kişi kesinlikle hayır, 10 kişi hayır, 11 kişi kararsızım, 37 kişi olabilir, 97 kişi kesinlikle

evet demiştir. Bunun nedeni artık bilgi kirliliğinin oldukça artmış olmasından dolayıdır.

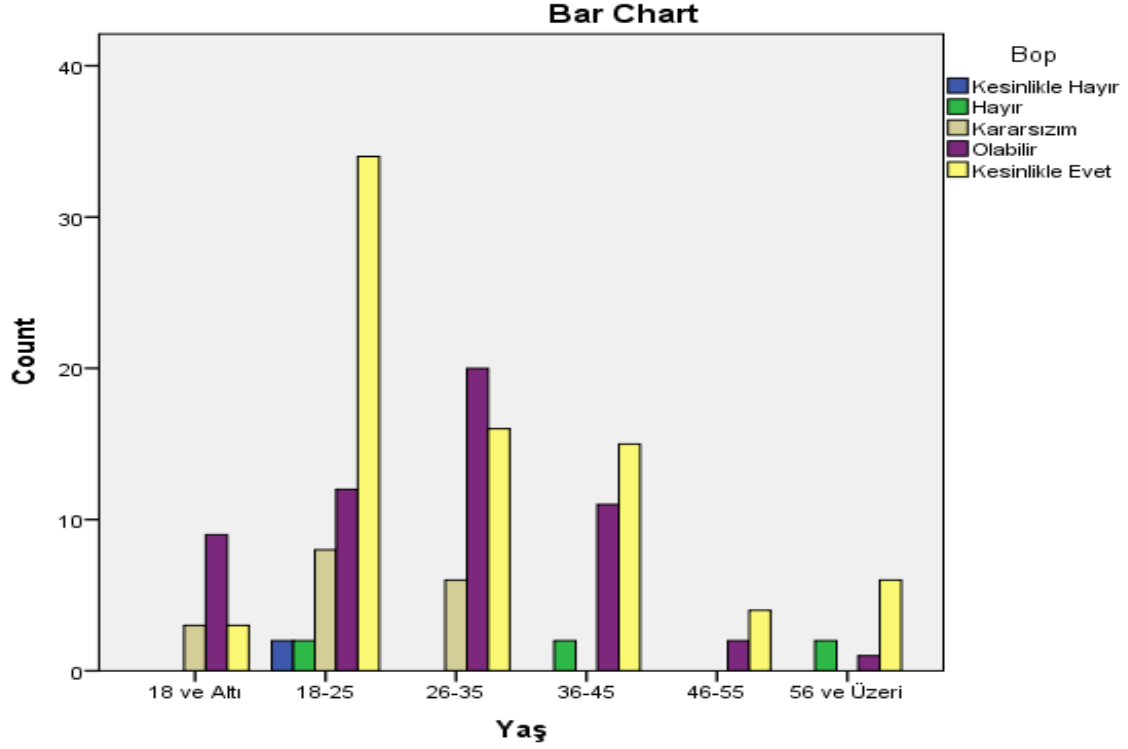
I.

Komplo teorilerine karşı halkın tutumunu incelerken cinsiyet, yaş, çocukluğunu geçirdiği yer, eğitim durumu, mesleği, geliri ve kendini tanımlama biçimine göre hazırladığımız komplo teorileriyle ilgili 380'e yakın çapraz tablo oluşturup yorumladık. Onlardan edindiğimiz sonuçların bir kısmını grafik halinde düzenleyip sunduk. Bu sonuçlardan bazıları;

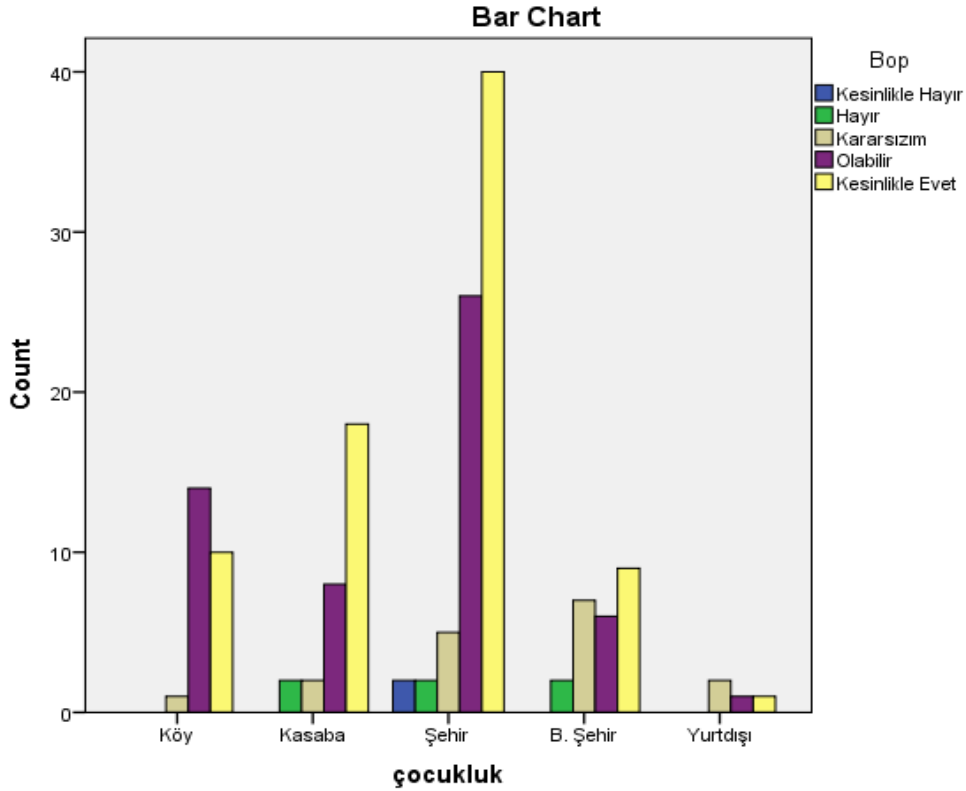
Büyük Ortadoğu projesi

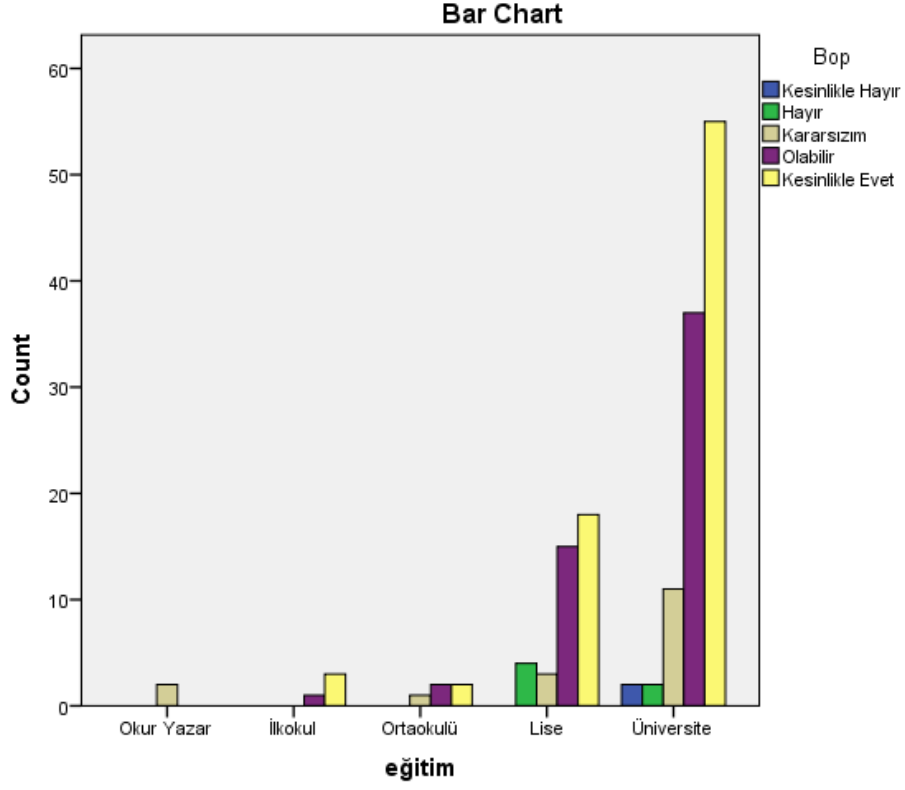
Kadın ve erkeklerin büyük kısmı kesinlikle evet diyor.

18-25, 36-45, 46-55, 56 ve üzeri yaş grubu kesinlikle evet derken 18 ve altı, 25-35 yaş grubunun büyük çoğunluğu olabilir demekte.

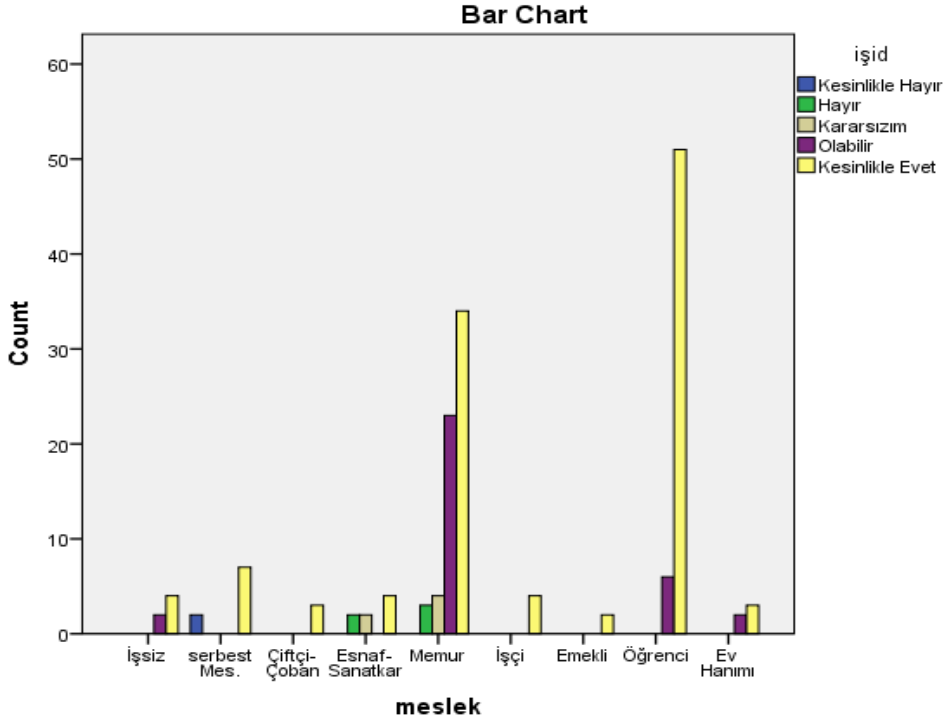

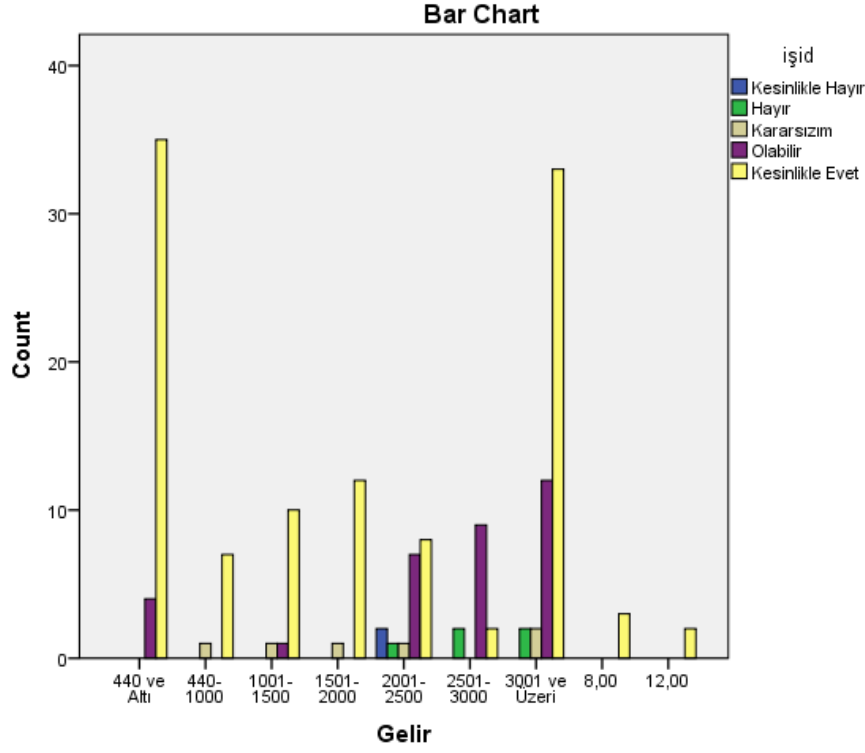
Köy de çocukluğunu geçirenlerin büyük çoğunluğu olabilir. Yurt dışında yaşayanların büyük çoğunluğu kararsızım derken kasaba, büyük şehir ve şehirde yaşayanların büyük çoğunluğu kesinlikle evet demektedir.

Eğitim durumunda da herkes büyük kısım evet derken okur-yazarların hepsi kararsızım demiştir. Buda konu hakkında fazla bilgi sahibi olmadıklarını göstermektedir.

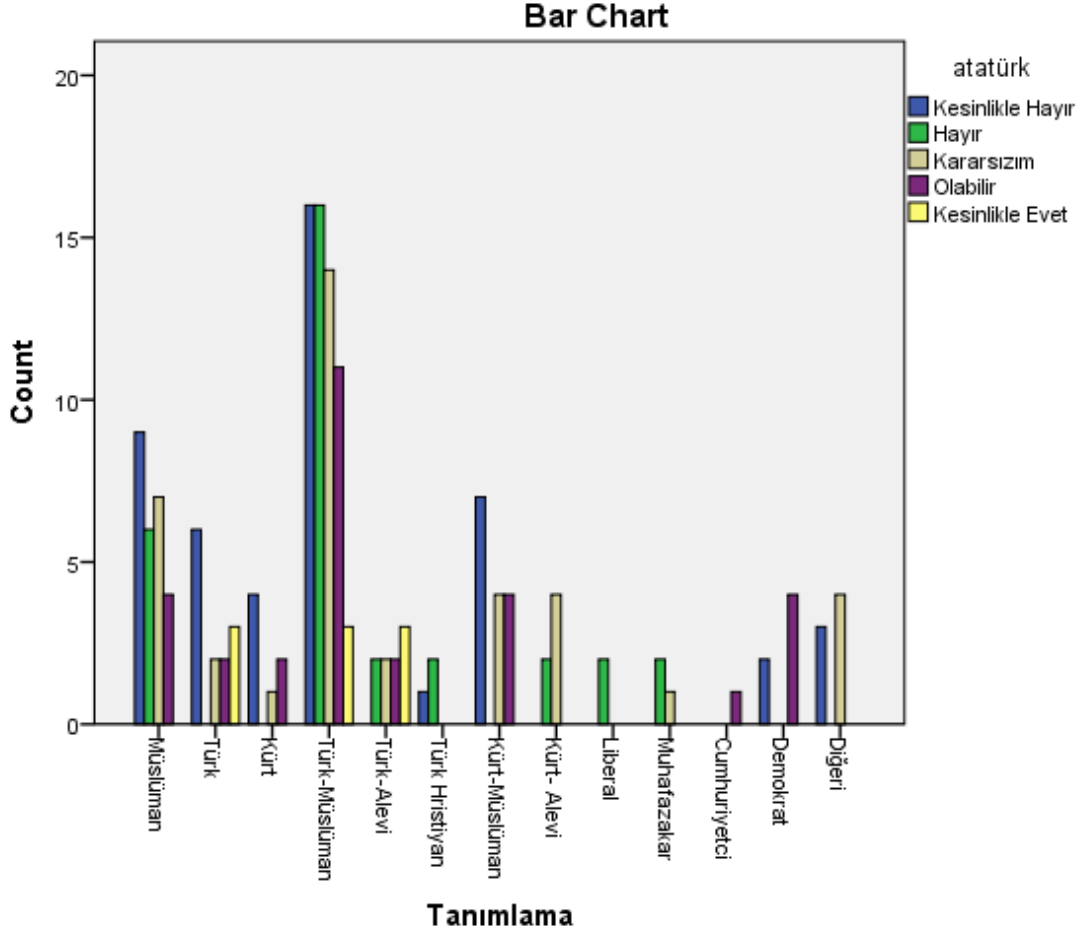
İŞİD

Bu iki grafikte de gördüğümüz üzere işid sorusuna her kesimden her statüden baktığımızda çoğunluk kesinlikle evettir.

Atatürk

“Atatürk masonlar tarafından mı öldürüldü” sorusuna kendini Müslüman ve Türk olarak tanımlayan kesimin büyük çoğunluğu kesinlikle hayır demektedir. Türk-alevi olarak tanımlayanların büyük çoğunluğu aksine kesinlikle evet demiştir. Kürt-Müslümanlar kesinlikle hayır, Kürt-alevi kesimin çoğunluğu kararsızım, liberal ve muhafazakar olarak tanımlayanların çoğunluğu hayır demiş, cumhuriyetçi kesimin hepsi olabilir demokrat kesimin büyük çoğunluğu da olabilir demiştir ve kendini sunduğumuz hiçbir kesime yakın hissetmeyip diğerini seçenlerden büyük çoğunluk kararsızım demiştir.

Sonuç:

İnsanlığın veya daha küçük ölçekte bir devletin tarihini etkileyen büyük olaylar karşısında ilk tepki paniğe kapılmak ve yaşanan dehşetin nedenini sorgulamaktır. Ancak böylesi olayların, cinayetlerin, terörist eylemlerinin ne maksatla gerçekleştirildiklerine dair yapılan açıklamalar kimi zaman fazla basit bulunur, bu açıklamaların gerçek failleri gizlemek için kamuoyunun önüne asılan bir sis perdesi olduğu ileri sürülür. Yakın tarihimizdeki 11 Eylül İkiz Kuleler, Afganistan ve Irak'ın işgali, Muhsin Yazıcıoğlunun ölümü, Gezi Olayları, Arap Baharı, BOP, Suriyedeki iç savaş, Mısır Olayları, İşid derken projemizi hazırlarken Paris'teki karikatüristlerin öldürülmesi gibi olayların aslında görüldükleri gibi cereyan etmediğini ileri süren, perde arkasında gizli saklı olayların olduğunu söyleyen yüzlerce web sitesi ve yayın mevcut.

Komple teorilerinin kaynağı ve nedenlerine baktığımızda;

- * Ülke hayatındaki komplolara inanç oldukça yüksek düzeydedir.
- * İnsanlar kendilerine gelen bilgilere hemen inanmamakta ve doğruluğunu sorgulama gayreti içine girmektedir. Ancak bunu yaparken yine kendi düşünceleri ile paralellik gösteren kaynaklara yönelmekte aynı düşünceye sahip gazete, tv, internet sitelerini takip etmektedir. Bu durum inandığı teoriyi daha da güçlü kılıp inancının yükselmesine neden olmaktadır.
- * Eğitimli olan kesimin hem bir taraftan bilime olan inançlarının yüksek olduğu düşünülürken, hem de araştırmada ele alınan komplolara inanma olasılığının yüksek olması, dolayısıyla aralarında dolaylı bir ilişkinin olduğu düşünülebilir. Ancak eğitim seviyesi değerlendirme dışına çıkarıldığında dahi ilişkili oldukları görülüyor. Eğitimli bireylerin bilime inanmak söz konusu olduğunda rasyonel görünenleri, komplolar söz konusu olduğunda irrasyonel tutumlar sergilemeleri bu araştırmanın en çarpıcı bulgularından biri.
- * Kendilerini insanlar nasıl tanımlarsalar tanımlasınlar her kesim komple teorilerine inanmakta “ötekiler”in kendileri üzerinde sinsice çok gizli planlarının olduğunu düşünmektedir. Bu nedenle komple teorilerine yönelik bakış açısındaki farklar oldukça önemsiz düzeydedir.
- * Toplumun ülke hayatında komple iddialarına bu denli açık olmasının bir bakıma farklı demografik özelliklere sahip olmayla da olduğu düşünülebilir.
- * Bireysel hayatlarında daha makul davranan halkımızın, ülke hayatına dair büyük oranda kuşkucu olduğu, bilimsel verilerle açıklanmayan, açıklanamayan bazı argümanlara büyük oranda inandığı görülmektedir.
- * Günümüzde komple zihniyetinin yaygınlaştığı ve toplumsal paranoyanın olağan hale geldiği sıklıkla vurgulanmaktadır.
- * Araştırmamıza göre komple teorilerinin söylemsel bir nitelikte olduğu görülmektedir. Çünkü toplumsal algı biçimlerini taşıyan bu teoriler, sosyal yapı ve güç ilişkilerini yansıtmakta kişiye göre farklı şekilde algılandığını göstermektedir.
- * Komple teorilerinin en önemli sorusu “Acaba bu olayların arkasında bizim bilmediğimiz ne olaylar dönüyor?” ve “Bu olay kimin çıkarına hizmet etti?”

- * Komplo teorilerine inanan kişilerin en büyük argümanı “Büyük Güçler “ olduğu ve Büyük Güçlerin her zaman iş başında olduğu fikridir.
- * İnsanları sarsan ve şaşırtan olaylarda gerçeğin iki yüzü var. Birincisi resmi açıklamaların yansıttığı gerçek ikincisi ise perde arkasında yeni bir dünya düzeninin meşhur güçlerinin bulunduğunu düşündüren komplo teorilerinin ortaya koyduğu gerçek.
- * İnsanlara göre komplo yapanların “Amaca giden her yol mubahtır.” anlayışına sahip olduklarını düşünmeleridir.
- * Komplo teorileri tam açılanamayan konular üzerinde daha etkindir. Zira komplo teorileri boşluğu sever.
- * Ne kadar korkunç olursa olsun bir şeyden emin olmak psikolojik açıdan şüpheyile yaşamaya tercih ediliyor. Çünkü birşeyden emin olmadığınızda boşlukta kalırsınız, ne tutum sergileyeceğinizi bilemezsiniz.
- * Komplocu zihniyetin çalışma şekli duruma ilişkin basit ve net bir açıklama ile herşeyin arkasında gizli bir güç arar.
- * Komplo teorilerinin günümüzde yükselmesinin en büyük nedeni internet. Zira internet doğru yanlış bütün fikirlerin yaygınlaştığı yer. Zira bir yerden diğerine fikirler aktarılıp tekrarlandığı için kolayca ve hızla gerçek olarak algılanmaya başlanıyor.
- * Komplo teorilerine inanan birinin düşüncelerini değiştirmek oldukça güçtür.
- * İnsan beyni kendisine söylenene inanmaya programlı. İnsan sosyal bir varlık olduğu için çevresindekilerinin söylediklerini dikkate alır. Kendisine benzeyen insanlara güvenir ve onlardan duyduğu bir şey değerli olur.
- * Komplo teorileri çekicidir çünkü beynimiz yoğun bilgi akışı içinde bağlantıları sağlam kanıtlar arama gayreti içindedir ve bulduğunda mutlu olmaktadır. Ama bu bağlantıların hangisi gerçek hangisi değil beynimiz tam olarak buna karar veremez.
- * İnsanlar taşıdıkları düşünceleri ve inaçları desteklemeye yönelik bilgileri arama gayreti içindedir. Kısaca önce inanılır sonra inandığını destekler kanıtlar arar.
- * Komplo teorilerine inanmanın en önemli nedeni olayın büyüklüğüne eş değer sebep bulma isteğidir. Büyük olaylar sıradan bir şekilde, rastgele olmaz düşüncesidir. Öyle olduğunu düşünürsek bu bizi huzursuz eder.
- * İnanılan şey kim olduğunuza ve nerden geldiğinize göre değişir.
- * Araştırmalara göre başkalarına güvenmeyen ve onlar hakkında plan kuranlarda komplo teorilerine yatkınlık daha fazla.
- * Sağlıksız toplumlarda komplocu düşünceler korku, kaygı ve öfkeye dayanan kitle hareketlerine dönüşür.
- * Komplo düşüncesine sahip kişiler düşüncelerinin karşıtı görüşe sahip olanları düşmanlarının yoldaşı sayar. Onlarla aynı fikirde olmayanlar hemen saldırıya uğrarlar ve komplonun bir parçası olduğu vurgulanır.
- * Kısaca hayatımızın her anı komplo ile dolu örneğin büyüklerine istediğini yapmaları için fikir birliği yapan çocuklar, edebiyat, film, pembe dizi senaryoları vb. hepsinin merkezinde bir ittifak, kandırmaca yani komplo vardır.

Halka Yöneltiğimiz Anketimiz

1. Cinsiyetiniz ?
Erkek () Kadın ()
2. Kaç yaşındasınız ?
18 ve altı () 18-25 () 26-35 () 36-45 () 46-55 () 56 ve üzeri ()
3. Çocukluğunuzu geçirdiğiniz yer ?
Köy () Kasaba () Şehir () Büyükşehir () Yurtdışı ()
4. Eğitim durumunuz nedir ?
Okur-yazar değil () Okur-yazar () İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite ()
5. Mesleğiniz nedir ?
İşsiz () Serbest mes. () Çiftçi-çoban () Esnaf-Zanaatkar () Memur () İşçi () Emekli () Öğrenci () Ev hanımı ()
6. Aylık ortalama geliriniz ne kadar ?
740 ve altı () 741-1000 () 1001-1500 () 1501-2000 () 2001-2500 () 2501-3000 () 3000 ve üzeri ()
7. Kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz.
Müslüman () Türk () Kürt () Türk-Müslüman () Türk-Alevi () Türk-Hristiyan () Kürt-Müslüman () Kürt-alevi () Liberal () Muhafazakar () Cumhuriyetçi () Demokrat () Diğer.....

Bana Göre...

1. ... ABD'nin amacı Ortadoğu projesiyle İslam ülkelerinin doğal zenginliklerine ulaşmaktır.
Kesinlikle hayır () hayır () kararsızım () olabilir ()
kesinlikle evet ()
2. ... insan kurban eden gizli dini gruplar mevcuttur.
Kesinlikle hayır () hayır () kararsızım () olabilir ()
kesinlikle evet ()
3. ... Eşref Bitlis 'in ölümü suikasttır.
Kesinlikle hayır () hayır () kararsızım () olabilir ()
kesinlikle evet ()
4. ... e-postalar diğer ülkelerin hükümet ajanları tarafından sıklıkla okunmaktadır.
Kesinlikle hayır () hayır () kararsızım () olabilir ()
kesinlikle evet ()

5. ... Türkiye'yi yönetenlerin halkla seçilmeyip yurt dışında ki ülkelerin bu iş için eğittiği kişilerden oluşmaktadır.

Kesinlikle hayır () hayır () kararsızım () olabilir ()
kesinlikle evet ()

6. ... IŞİD in arkasında kendilerini Müslüman olarak gösteren ama aslında Müslüman olmayan gruplar vardır.

Kesinlikle hayır () hayır () kararsızım () olabilir ()
kesinlikle evet ()

7. ... siyasetçiler, genellikle kararlarının altında yatan gerçek nedenleri bizlere açıklamazlar.

Kesinlikle hayır () hayır () kararsızım () olabilir ()
kesinlikle evet ()

8. ... çevremde yaşayan insanlardan en az birinin terörist gruplarla bağlantıları var.

Kesinlikle hayır () hayır () kararsızım () olabilir ()
kesinlikle evet ()

9. ... siyasi kararları büyük ölçüde etkileyen gizli kuruluşlar vardır.

Kesinlikle hayır () hayır () kararsızım () olabilir ()
kesinlikle evet ()

10. ... Atatürk masonlar tarafından öldürüldü.

Kesinlikle hayır () hayır () kararsızım () olabilir ()
kesinlikle evet ()

11. ... 11 Eylül 2001 de ikiz kulelerin vurulması Amerika tarafından amaçlanmıştır.

Kesinlikle hayır () hayır () kararsızım () olabilir ()
kesinlikle evet ()

12. ... NASA'nın aslında uzay aracı Apollo'yu Ay'a göndermedi. Tüm görüntüler kurmacadır.

Kesinlikle hayır () hayır () kararsızım () olabilir ()
kesinlikle evet ()

13. ... Turgut Özal doğal nedenlerle değil, zehirlenerek öldürüldü.

Kesinlikle hayır () hayır () kararsızım () olabilir ()
kesinlikle evet ()

14. ... Türkiye’de yasayan Rumların yavaş yavaş plan yapıp ve zamanı gelince Yunanistan’dan destek kuvvet çağırıp yeniden Bizansı kurma çabaları vardır.

Kesinlikle hayır () hayır () kararsızım () olabilir ()
kesinlikle evet ()

15. ... Muhsin Yazıcıoğlu’nun helikopterinin düşürülüp sonra arama çalışmaları yeterince yapılmadı.

Kesinlikle hayır () hayır () kararsızım () olabilir ()
kesinlikle evet ()

16. ... gezi olayları halkın başlattığı bir protesto gibi görünse de arkasında başka ülkeler vardır.

Kesinlikle hayır () hayır () kararsızım () olabilir ()
kesinlikle evet ()

17. Sosyal teorilere inanır mısınız ?

Kesinlikle hayır () hayır () kararsızım () olabilir ()
kesinlikle evet ()

18. Haberlere nerden ulaşırsınız ?

İnternet () gazete-dergi () televizyon () sosyal ağlar(twitter,facebook vs.) ()
çevredeki insanlar () diğer.....

19. Duyduğunuz bir haberi doğrulama gereği duyar mısınız ?

Kesinlikle hayır () hayır () kararsızım () olabilir ()
kesinlikle evet ()

KAYNAKÇA

BÜYÜKTUNCAY Mehmet, Batı Dilleri Ve Edebiyatları Anabilim Dalı Amerikan Kültürü Ve Edebiyatı Programı, Dokuz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir 2009.

Furedi, F. (2001). *Korku kültürü* (çev. B. Yıldırım). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Hepkon, H. *Kompla teorileri tarihi*. İstanbul: Kaynak Yayınları. 2007

TUNÇER Çağla Pınar, Popüler Kültürde Milliyetçilik: Kompla Kitapları, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bolu 2011.

Türk Dil Kurumu Sözlüğü Ankara 1999

<http://www.akademikbakis.org>

http://tr.wikipedia.org/wiki/Kompla_teorisi